

Azər TURAN

Sabir Rüstəmخانlı - Turanın qədim ruhu

Qarabağ müharibəsi Azərbaycanın qələbəsi ilə bitdi. Bu müharibəni əslində, Zori Balayan öz "Ocaq" kitabı ilə başlamışdı. Aqanbeyanın Parisdə "Humanite" qəzetinə verdiyi müsahibəsindən üç il öncə Zori Balayan "Ocaq" kitabını yazmışdı. O zaman onun "Ocaq" kitabına sinə görəndü şüncəni şifahi nitqlərində, şeirlərində, məktublarında Xəlil Rza dilə gətirmiş, Vətən tariximizin ilk milli məramnaməsi olan, "Ömür kitabı"nı isə Sabir Rüstəmخانlı qələmə almışdı. Bu gün Qarabağda "Ocaq" kitabının yetirdiyi nəsil məğlub oldu, Azərbaycan bayrağını Şuşada dalğalandıranlar isə Xəlil Rzanın təhqinləri ilə yetişmiş və Sabir Rüstəmخانlının "Ömür kitabı"nı oxuyan, o ruhla böyüyən nəsil oldu.

Rüstəmخانlı ədəbiyyatımıza (və təkcə ədəbiyyata deyil, həm də fikir həyatımıza) hələ sovetlər dönəmində Nüşabə qəzasında - Bördədə yazdığı şeirlə Qan yaddaşı anlayışını gətirdi. "Qan yaddaşı" şeirinin qəhrəmanı balaca uşaq nə oxuduğunu bilməsə də, sözləri özündən toxuyub elə özü üçün oxusa da, onu oxudan damarlarında daşdığı qanın səsiydi və bu uşaq həm də tək idi. Sabir Rüstəmخانlı nə oxuduqlarını bilməsələr də qanın dilində danışan o təklərdən böyük bir nəslin yetişməsinə vəsilə oldu.

Mən Sabir Rüstəmخانlını ilk dəfə 7 yaşım olanda görmüşəm, o zaman onun iyirmi beş yaşına var imiş, "Gənclik" nəşriyyatında 1970-ci ildə "Gənc şairin ilk kitabı" seriyasından çap olunmuş "Talışlıq istəsən..." kitabının bəlkə də seincini bölüşmək üçün (ya hər nə üçünsə) bizim Neftçaladakı evimizə gəlmişdi və indi 50 ildən sonra Xalq şairi Sabir Rüstəmخانlının haqqında "Ədəbiyyat qəzeti"nin özəl sayını hazırlayarkən, mən kitabxanamızdakı rəflərin birində əlli ildir ki, əzizləndən həmin bə-

növşeyi üznlü nazik kitabı götürüb və-rəqlədim. Kitabın ilk səhifəsi Sabir Rüstəmخانlının "Vətən" şeiri ilə açılır. Bu şeiri əzbər bilsəm də, Rüstəmخانlının poetik siması hər zaman təsəvvürümdə ən çox bu şeirlə assosiasiya etsə də, yalnız indi, yəni bu kitaba baxanda mənə aydın oldu ki, sən demə, "Vətən" haqqında ədəbiyyatımızın ən gözəl şeirlərindən birini bugünkü böyük milli şairimiz Sabir Rüstəmخانlı hələ 20-22 yaşlarında yazmışdı...

Bir əlçim buluddu,

Bir ömür... "ud" -,

Bir içim sudu.

Yandıqca odlanan ocaqdı,

dadıqca dadlanan arzudı.

Bir dərsə bahar leysanıdı,

21 Azərin qanıdı,

Cavad xanın qətl yeridi,

Sabirin "Fəxriyyə" şeiridi,

*Dağları dumanda itən -
Vətən... Vətən!*

*Hadinin şeir bazarıdı,
Füzulinin qürbətədi məzarıdı.
Taleyin əlanən ələyidi.*

Durna tələyidi.

*Araz höriyündən
kəməndə düşmüş Sevidi.*

"Ənəlhəq" harayıdı.

Ələşgərin sazıdı.

Qədim əlyazmasıdı -

Dahilər boylanır sətirlərindən

Vətən... Vətən!

*Şimşəklər çinartək sancılıb yerə,
Düşmənin gözüne dirsəkdi hər dağ.
Babalar atını sürüb gedibdi,
Qalalar boylanıb qalhbdr ancaq.
Oğlu Şah İsmayıl Xətai adlı,
Ağ atl oğlan var atı qanadı;
Bir də Suraxanı atasıgahu var,*

*Bir də Misri qılınç, bir də Çanlıbel;
Bir də
"Heydərbaba" yazılmış bir dil.
Torpağı ot deyil, kişi göyərən,
Vətən... Vətən!*

"Vətən" Sabir Rüstəmخانlının poetik manifestiydi. Bir ömür boyu yaradıcılığında gəlib keçəcək bütün mənəvi istiqamətlərin anonsunu o, hələ çox gənc yaşlarında Vətənin mənəvi xəritəsini əks etdirən bu şeiri ilə vermişdi. Hətta Vətəni "Cavad xanın qətl yeri" kimi nişan verməklə, bu gənc şair poeziyada dövrün ideoloji tabularını da sındırılmışdı.

Sabir Rüstəmخانlı Vətəni həm də Mirzə Ələkbər Sabirin "Fəxriyyə"sinə bəzədirdi. Sabirin "Fəxriyyə"si bəlkə də Azərbaycanın siyasi-mənəvi problemlərini və ağırlarını ümumturan kontekstində şərh edən ilk milli şeirimizdir. 1971-ci ildə Vətən Sabir Rüstəmخانlıya görə, həm də Mirzə Ələkbər Sabirin "Fəxriyyə"sindərsə, o zaman, demək ki, Rüstəmخانlı hələ 20 yaşından etibarən milli mücadilənin ön sıralarında dadır...

Yavuz Büldən Bakilərin bir "Turan" şeiri var. Bakilər Sabir Rüstəmخانlı Turanın ən qədim ruhu adlandıranı, onu Mahmud Kaşqarlıdan başlayaraq, Çingiz Aytmatova qədər gəlib-keçmiş türk böyükləri ilə bir sırada görür...

O ən qədim ruhun kim bilir, metafizik dünyada neçə min il yaşa var...

Bu gün isə biz burda onun yetmiş beş yaşını qeyd edirik. Qutlu olsun!